

СЕКЦІЯ 4
ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ
ТУРБУЛЕНТНОСТІ
(секція Українського Хабу Європейського інституту права)

SECTION 4
VIOLATION OF HUMAN RIGHTS IN CONDITIONS OF GLOBAL
TURBULENCE
(section of the Ukrainian Hub of the European Institute of Law)

УДК 347.65

Бутрин-Бока Н. С.
к.ю.н., доцент кафедри цивільного права і процесу
Західноукраїнський національний університет

НОТАРІАЛЬНА ОХОРОНА ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА СПАДКОВЕ
МАЙНО ПОДРУЖЖЯ

Вступ. Розвиток сімейних відносин і виникнення права власності породжує необхідність пошуку відповіді на питання про долю майна, що залишилося після смерті людини. Майно, успадковане після смерті близьких, безсумнівно, відіграє значну роль у підтримці та забезпеченні належного рівня життя людини. Кожне нове покоління вже не починає життя з нуля, а продовжує розвивати набуте раніше, прагне його примножити. Це питання стає особливо актуальним, коли членам родини необхідно спільно визначити посмертну долю свого майна.

Зазначимо, що проблематика виникнення та реалізації спадкових прав подружжя крізь призму цивільного та нотаріального процесу потребує поглибленого наукового дослідження в межах самостійного дослідження.

Результати та обговорення. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про нотаріат» нотаріат в Україні - це система органів і посадових осіб, на яких покладено обов'язки посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, встановлені цим Законом, з метою надання їм правової визначеності [1]. Х.В. Майкут слушно зазначає, що нинішньою перешкодою для нотаріуса є стабільний розвиток практики правильного застосування чинного законодавства, законного та якісного здійснення нотаріальної діяльності, забезпечення свобод і прав громадян і людей, їх охорони та захисту [2, с. 10]. З іншого боку, М.С. Долинська поділяє функції нотаріуса на дві великі групи: 1) соціальні, які характеризують становище нотаріуса в системі органів цивільного судочинства та правовій системі України; 2) нотаріально-спеціальні, які відображають особливості, специфіку нотаріальної діяльності щодо учасників нотаріального провадження. Залежно від характеру та змісту впливу на

цивільні відносини науковець поділяє функції нотаріату на регулятивні, охоронні та контрольні [3, с. 99].

Ми підтримуємо думку науковців про те, що «в державі існує загальний та спеціальний порядок захисту порушеного права. Спеціальний порядок включає нотаріальний захист, а також адміністративний захист. Загальний порядок розгляду порушеного права відбувається в судовому порядку. Наприклад, нотаріальне провадження щодо захисту порушеного права регламентовано статтею 18 Цивільного кодексу України (вчинення виконавчого запису про борговий документ), а також статтею 5 Закону України «Про нотаріат», яка встановлює обов'язки нотаріуса. Законодавець насамперед зобов'язує нотаріус сприяти громадянам, підприємствам, установам і організаціям, тобто також суб'єктам підприємницької діяльності, у здійсненні їхніх прав та захисті законних інтересів» [4, с. 43].

Деякі вчені вважають, що «редакція ст. 18 ЦК України звужує роль нотаріуса лише до захисту цивільних прав шляхом вчинення виконавчого запису, ігнорує охоронну функцію та не відображає всієї сутності нотаріату, що призводить до невикористання всіх можливості та потенціал цього закладу» [5, с. 193-194].

У науковому дослідженні «До питання про нотаріальну форму захисту цивільних прав» Х.В. Майкут слушно зазначає, що «на відміну від судової діяльності, предметом якої є переважно позовне провадження, специфіка оцінки справ нотаріальними органами полягає в тому, що «на відміну від судової діяльності, предметом якої є переважно позовне провадження, специфіка оцінки справ нотаріальними органами полягає в тому, що «на відміну від судової діяльності, предметом якої є переважно позовне провадження» повноваження нотаріуса поширюються виключно на вирішення безспірних питань. Водночас слід зазначити, що захист прав нотаріусами не є остаточним. Позови нотаріальних органів можуть бути оскаржені до суду» [6, с. 67].

Шлюбний договір — двостороння угода сторін про врегулювання майнових відносин подружжя під час шлюбу. При цьому обов'язковою формою шлюбного договору є те, що він має бути укладений у письмовій формі та нотаріально посвідчений.

Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України (затверджено наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. за № 296/5) визначено, що кожна сторона має свій примірник договору, в У разі зниження шлюбного віку до реєстрації шлюбу шлюбний договір неповнолітніх укладається на підставі письмової заяви батьків або осіб, які їх замінюють, справжність підпису яких засвідчується нотаріально відповідно до вимог цього наказу [7].

Водночас, незважаючи на обов'язковість нотаріальної форми в Україні, реєстру шлюбних договорів як єдиної підстави немає. Ці договори, на жаль, ніде не фіксуються, крім реєстру для реєстрації нотаріальних дій та керівних осіб, які їх укладають.

Це призводить до того, що нотаріуси не мають можливості контролювати їх зміст, а тому непоодинокі випадки, коли майно, яке за умовами такого договору віднесено до особистої власності одного з подружжя, помилково стає предметом спільного заповіту подружжя.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що одним із основних завдань нотаріату в Україні є забезпечення охорони та захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, сприяння зміцненню громадського порядку та профілактиці правопорушень. При цьому вчинення нотаріальних дій, встановлених законом, не повинно спричиняти спору, оскільки предметом нотаріальної діяльності є справи, щодо яких відсутній цивільно-правовий спір, а якщо такий спір виникає в процесі вчинення нотаріального запису, то вчинення нотаріальних дій є предметом спору. Потім воно підлягає вирішенню в суді, а саме вчинення нотаріального запису в цьому випадку відкладається до набрання чинності рішенням.

Актуальною проблемою сьогодення є завершення процесу реформування нотаріату в Україні та запровадження єдиного нотаріату відповідно до нових правових, економічних, соціальних і політичних умов суспільства. Практика застосування чинної редакції Закону України «Про нотаріат» продемонструвала штучність поділу нотаріату на державний і приватний, виявила соціально-економічні непорозуміння в державному регулюванні нотаріальної діяльності, недостатній рівень законодавчого регулювання організації нотаріату. Такі не точності призводять до неможливості виконувати нотаріусами своїх функцій у повній мірі, в тому числі функції охорони права власності на спадкове майно подружжя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про нотаріат: Закон України № 3425-ХІІ від 02.09.1993. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text)
2. Майкут Х.В. Нотаріат: курс лекцій. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2015. 212 с.
3. Долинська М.С. Нотаріальний процес: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 652 с.
4. Неюрисдикційні форми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання: монографія / Н. В. Ільків, М. С. Долинська та ін.; за заг. ред. д.ю.н. М.С. Долинської. Львів : ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. 174 с.
5. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т.1: Загальні положення / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Серія «Коментарі та аналітика». Х.: ФОП Колісник А. А., 2015. 319 с.
6. Майкут Х. В. До питання нотаріальної форми захисту цивільних прав. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2013. Вип. 6-1(2). С. 65-68.
7. Про затвердження порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства Юстиції України від 22.02.2012 року № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>